

med full symmetri, som spegelbilder av varandra. Icke utan skäl har Peringskiöld kommit att tänka på sköldhållare på heraldiska vapen. I huvudet framträder ett stort runt öga, men detaljerna äro f. ö. oklara. Från bröstet utgår en smal framfot som går under kroppen och bakom den båg böjda ryggen tar stöd mot runramen. Bakfoten är jämförelsevis kort, med två bredflikiga tår. Den långa svansen är upprullad ett varv omkring kroppen och slutar under halsen i ett tvåflikigt blad. I utrymmet mellan de båda djurens hals och huvud står ett s. k. korsat kors, välkänt från en mängd runristningar, särskilt från Uppsalatrakten och norrut. Man tycker sig här ha starkare skäl än i vanliga fall att räkna med en främmande förebild, som givit mönster eller åtminstone idén till kompositionen.

Brate har påpekat, att »korsat kors» förekommer på en runsten, som är signerad av ristaren Likbjörn (L 132 Bälinge). Med stöd av detta vill han, om också med en viss tvekan (»möjligen»), till samme ristare attribuera ett antal ristningar i Bälinge, Jumkil, Björklinge och Gryta socknar. Vidare framhåller han, att »korsat kors» också förekommer på U 905 och på L 102 (B 422) Uppsala, »som annars äro skiljaktiga». Det är tydligt, att Brate *icke* vill föra dessa båda ristningar till Likbjörn.

906. Brunna, Vänge sn.

Litteratur: B 426, L 113. O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam Scandicam* (1675), s. 55; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 335; P. Dijkman, *Historiske Anmärckningar* (1723), s. 64; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 44; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 128 f.; UFT h. 11 (1883), s. 249; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 110; Sven B. F. Jansson, *Rapport till Riksantikvarien* ³¹/₈ 1950 (ATA).

Avbildningar: Träsnitt hos Verelius a. a.; J. Leitz (och J. Hadorph), träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 426).

Runstenen, som numera är förkommen, finnes första gången omtalad och avbildad i O. Verelius' *Runographia* (1675). Den betecknas som »Lapis Brunnensis. Brunna stenen i Wänge sochn». Den är icke omnämnd i *Ransakningarna*. Men den har blivit undersökt av J. Hadorph och hans ritare J. Leitz samt sedan offentliggjord i Peringskiölds *Monumenta Ullerakerensia* (1719) och i *Bautil* (1750). Peringskiöld betecknar den som »Brunna Stenen i Trägården» (B 426: »Brunan trädgården» [!]; L 113: »Brunna trädgård»). P. Dijkman: »Brunna By.» — Celsius har granskat inskriften den 7 okt. 1726. — När och på vad sätt runstenen sedermera har förkommit, är okänt. I UFT h. 11 (1883) uppges, att den »var borta före den 29 Augusti 1861». I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) omtalas visserligen, att en runsten finnes »i Brunna trädgård», men detta var givetvis icke B 426, L 113, utan den ditflyttade Körlinge-stenen U 910.

Stenens höjd ung. 1,80 m., bredd ung. 1,15 m. Toppen var avslagen, varigenom några runor ha gått förlorade.

Ett fragment av runstenen påträffades i april 1950 i en stenmur invid mangårdsbyggnaden i Brunna. Det var av ljusröd granit, i storlek 0,52 × 0,38 m. Fragmentet har tillhört runstenens nedre vänstra del. Däri ingår av inskriften runorna 6—8 **ip** · **l** jämte korta stycken av föregående runor. Stenen har sålunda blivit sönderslagen, och stycken ha sedan förmodligen använts i byggnadsarbeten på gården. Fragmentet förvaras t. v. på den plats, där det har blivit funnet.

Inskrift (enligt B 426):

tiðfrið · lit · rita · stain · iftir · hulmkir · s . . . n · uk · rl · uk · munkir · at · broður · sin ·

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Tiðfrið let retta stein æftir Holmgæir, s[un si]nn, ok Karl ok Mungærðr(?) at broður sinn.

»Tidfrid lät resa stenen efter Holmger, sin son, och Karl och Mungärd(?) efter sin broder.»

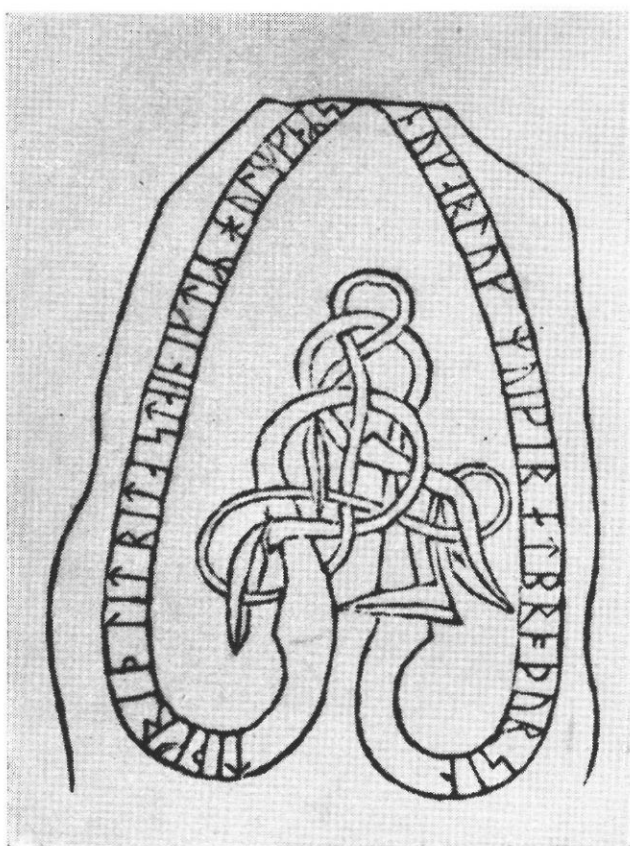

Fig. 432. U 906. Brunna, Vänge sn. Efter träsnitt i O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam*.

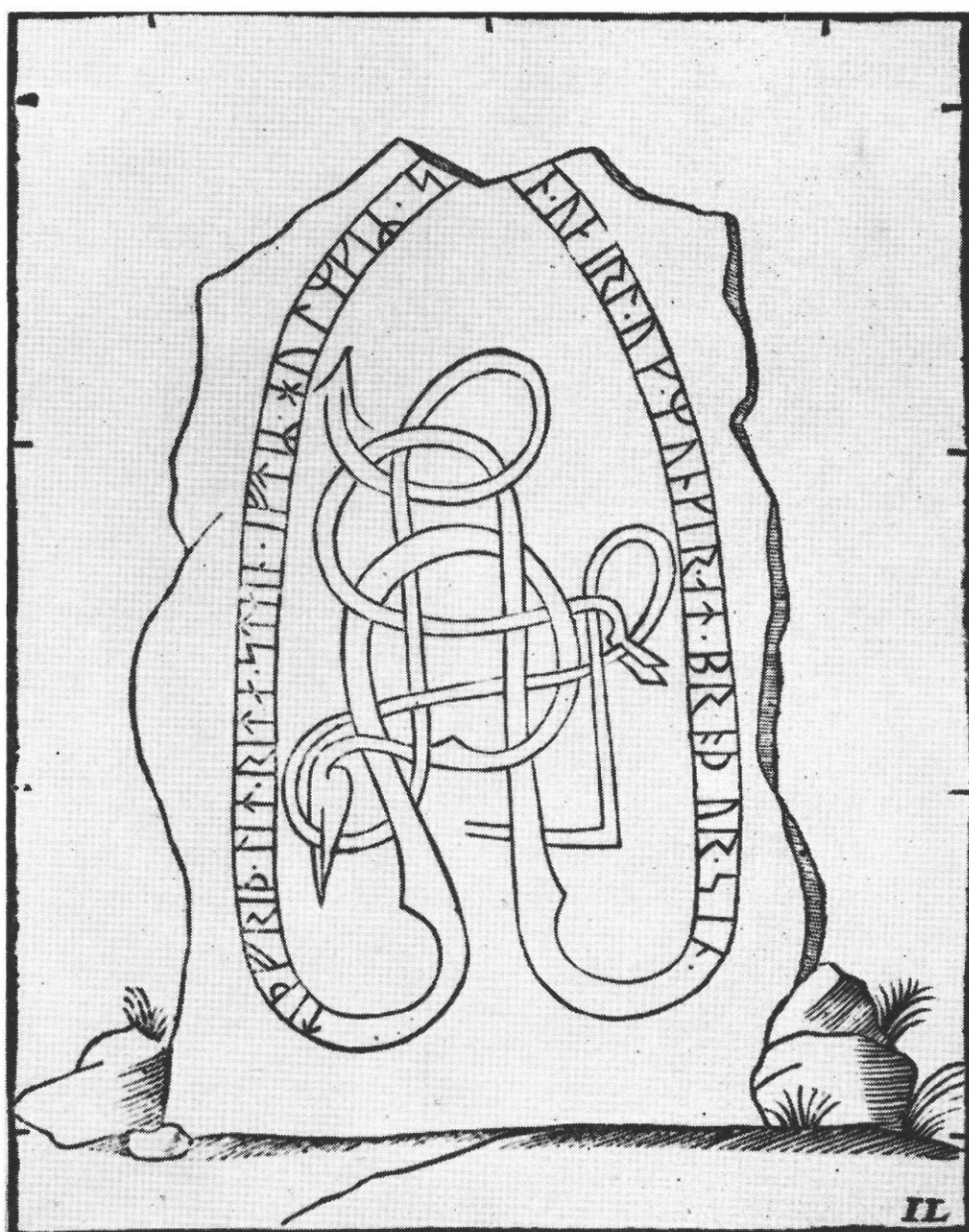

Fig. 433. U 906. Brunna, Vänge sn. Efter B 426.

Till läsningen: De båda träsnitt, som ha bevarat en bild av ristningen till våra dagar, överensstämma i stort sett med avseende på inskriften, vilket tyder på att denna har varit tydlig och lättläst. Däremot avvika de avsevärt i fråga om ornamentiken. Den senare avbildningen, tecknad av J. Leitz under Hadorphs kontroll, ger avgjort intryck av att vara den riktigare och bättre. Träsnittet i Verelius' *Runographia* har följande avvikelser: Inga sk förekomma. 30 e, 36 a, 43 i.

Anmärkningsvärd är motsatsen mellan de båda namnen 25—31 **hulmkia** (ack.) och 41—46 **mun-kir** (nom.); det förra stavas med **ꝛ**, det senare med **ꝛ**. Det förra är otvivelaktigt ett mansnamn, sammansatt med *gæirr*, sålunda det välkända *Holmgæirr*. fsv. *Holmger*, *Holger*. Det senare har sannolikt en annan efterled *-gærðr*, varav med *ð* bortfallet mellan de båda *ꝛ*-en *-gærr*; se härom U 735 med talrika exempel i runinskrifterna. Det är i så fall ett kvinnonamn. Ett sådant namn *Mungærðr* eller *Mundgærðr* synes vara säkert styrkt genom norska och västsvenska ortnamn. Jfr om *Mungæirr* U 843. — Kvinnonamnet *Tiðfrið* är icke känt från någon annan runinskrift. Det är emellertid säkert styrkt ur medeltida källor från Uppland och Västmanland (se Lundgrens och Brates namnordbok). I det övriga Norden synes det vara helt okänt.

Nämnas bör kanske den fantastiska tolkning av inskriften, som N. R. Brocman ger: »Tidfrid lät rita Stenen efter Holmger sin Son, och Ärlig Munk åt sin Broder». »Et nytt Skäl därtill, at Prester eller Munkar uthuggit de fleste Runstenar.»

En kvinna Tidfrid, sannolikt änka, har sålunda tillsammans med sin son Karl och sin dotter Mungärd låtit resa denna sten till minne av sin son Holmger.

Ornamentiken tyder på att stenen är ristad av Öpir, såsom redan Brate har antagit.

907. Bärby, Vänge sn.

Pl. 173.

Litteratur: B 429, L 111, D 1: 158. J. Bureus, Fa 6 s. 113 n:r 21 (Caspar Cohl), s. 216 n:r 256 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 477, Fa 1 s. 103; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 76; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 334; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 42, hs R 556 (UUB), s. 453; UFT h. 11 (1883), s. 248; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 110.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); Bureus, kopparstick (i F f 6 n:r 185); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 429; Dybeck a. a.; v. Friesen foto (UUB).

Runstenen står i Bärby trädgård, 70 m. N om huvudbyggnaden. Den är rest på ett litet konstgjort stenröse. Ristningsytan vetter åt S.

Runstenen var känd redan av J. Bureus. Efter en teckning av Rhezelius hade han låtit göra ett kopparstick av ristningen. Platsen var enligt Caspar Cohl »Vedh Bärby i Vängie Sokn i giärdet», enligt Rhezelius »Widh Bärby» (Fa 6), »Widh Bärby i giärdet» (Fa 10: 1), Fa 5: »Bärby». — Peringskiöld: »Bärby Runesten i Gårdet» (sic!) (B 429: »Bärby; L 111: »Bärby gärde»). — And. Celsius har granskat inskriften den 5 juli 1726, och Olof Celsius den 7 okt. 1726. — Dybeck (1863): »För närvarande har denna sten ett ofördelaktigt läge i ett dike uti Bärby norra gärde, mellan en ansenlig skogshöjd och den sänkning, i hwilken Wänge-ån flyter. Han är mycket sunken och nästan liggande, men skall resas.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) meddelas, att en runsten finnes »NO om Bergby, kullfallen». Platsen är utmärkt på kartbladet. I UFT h. 11 (1883) finnes ingen annan uppgift än den från Liljegren hämtade: »Bärby gärde». O. v. Friesen har år 1925 antecknat följande: »Stenen stod ursprungligen ca. 250 m. rakt norr om corps de logis på en rönjning å en skogsudde, vilken rönjning kallas runstensåkern. Den låg här upplagd på en berggrund i åkerns mitt omgiven av i jordytan uppstickande smärre stenar som möjligen äro rester av stensättningar. I fyrtio år legat under en gran i trädgården. Nu rest borterst i trädgården rakt norr om corps de logis.» Stenen, som ännu 1863 låg i ett dike i gårdet, har sedan blivit upplagd på en bergbacke i åkern och på 1880-talet framflyttad till gården. När den restes på sin nuvarande plats är ej säkert känt.

Granit, v. delen rödaktig, h. delen med en ljusare färgton. Höjd (över nuvarande markytan, 1,56 m., bredd 1,23 m. Ytan är tämligen skrovlig, särskilt på h. sidan. Ristningen är mycket ojämn, delvis tydlig, delvis ytterst svag och som det förefaller grunt huggen.

Inskrift:

fastbiarn . uk . iarl litu . rita stain . at . porstin . fapur sin . rinkia

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Fastbiorn ok Iarl letu retta stæin at Þorstein, faður sinn, ringia (?)

»Fastbjörn och Jarl läto resa stenen efter Torsten ringe (?), sin fader».

Till läsningen: Sannolikt finnes intet sk vid inskriftens början. Alla runor i de båda första namnen äro fullt säkra. 21 i är icke stunget. Intet sk kan spåras efter 23 a. Inskriftens båda p-runor (r. 31 och 40) ha formen D. T. o. m. 31—37 porstin äro runorna ganska djupt huggna. Det följande är betydligt mindre tydligt. Intet sk torde finnas efter 42 r. 43 s är ganska svagt.